

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОСИСТЕМНИМИ ПОСЛУГАМИ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ

д.е.н., проф. Мішенін Є.В., здобувач Дегтярь Н.В.
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

Водно-болотні угіддя є одними з найбільш продуктивних екосистем на Землі та відповідно виконують значущі екологічні, економічні та соціальні функції. Екосистемні послуги водно-болотних угідь є вагомим фактором функціонування та розвитку багатьох галузей народного господарства та людського потенціалу як окремих локальних громад, так і суспільства країни в цілому. Однак, деградація багатьох водно-болотних угідь не дозволяє вже сьогодні у повній мірі використовувати їх екосистемні послуги та суттєво зменшує потенціал використання вигід водно-болотних угідь для нащадків. Екосистемні послуги залишаються недооціненими як бізнесом, так і державою та суспільством. Як наслідок, продовжуються втрати природного капіталу та послуг водно-болотних угідь та інших екосистем. Відтак, існує нагальна необхідність модернізації основоположних принципів управління водно-болотними угіддями та включення їх екосистемних послуг до системи управління економічними суб'єктами на різних ієрархічних рівнях господарювання.

Розробка та впровадження стратегій управління екосистемними послугами водно-болотних угідь є вагомою передумовою їх сталого використання, відновлення та охорони. Виходячи з принципів екосистемного підходу до управління водно-болотними угіддями Рамсарським комітетом, запропоновані три основні напрямки формування стратегій управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, зокрема: 1) стратегії попередження негативних антропогенних впливів на екосистемні послуги водно-болотних угідь; 2) стратегії пом'якшення неминучого антропогенного впливу на екосистемні послуги водно-болотних угідь (наприклад, шляхом зведення до мінімуму впливу при здійсненні проекту та відновлення ВБУ після його закінчення); 3) стратегії компенсації або відшкодування за залишкові впливи на екосистемні послуги водно-болотних угідь (наприклад, стратегії відновлення екосистемних функцій та послуг водно-болотних угідь).

Однак, на наш погляд стратегії з управління екосистемними послугами водно-болотних угідь доцільно систематизувати за більшою кількістю ознак (табл.1). Основними домінантними стратегіями, на наш погляд є наступні стратегії: стратегія ігнорування необхідності управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, стратегії нейтралізації та пом'якшення негативного впливу на екосистемні послуги водно-болотних угідь; стратегія підтримки функціонування водно-болотних екосистем та попередження їх деградації; стратегія компенсації нанесеної шкоди водно-болотним

екосистемам та їх послугам; стратегія раціонального використання та впливу на екосистемні послуги водно-болотних угідь; стратегії відновлення та створення передумов для формування нових екосистемних послуг водно-болотних угідь. Окрім цього, декомпозиція стратегій управління екосистемними послугами водно-болотних угідь може бути деталізована за наступними ознаками: вектором впливу стратегій; характером поведінки суб'єктів управління, а також за видами таких послуг.

Вибір альтернативних стратегій дозволить сформуванню ефективний механізм управління екосистемними послугами водно-болотних угідь та адаптуватися різним економічним суб'єктам до особливостей їх фінансово-економічного стану, управлінського потенціалу, а також рівня залежності від екосистемних послуг та впливу на них.

Таблиця 1 - Декомпозиція стратегій управління екосистемними послугами водно-болотних угідь

ОЗНАКИ СТРАТЕГІЙ		ВИДИ СТРАТЕГІЙ														
КОНСТРУКТИВНІСТЬ		← РЕГРЕСІВНІСТЬ ПРОГРЕСІВНІСТЬ →														
ДЕТАЛІЗАЦІЯ		Стратегії виживання		Стратегії стабілізації		Стратегії раціонального використання та впливу		Стратегії зростання та розвитку								
ЗАГАЛЬНА	ЗАГАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ	Стратегія ігнорування		Стратегія підтримки та попердження		Стратегія компенсації		Стратегія адаптаційного управління		Стратегія відновлення		Стратегія створення нових ЕП ВБУ				
	ДОМІНАНТНІ СТРАТЕГІЇ	Стратегія ігнорування		Стратегія підтримки та попердження		Стратегія компенсації		Стратегія адаптаційного управління		Стратегія відновлення		Стратегія створення нових ЕП ВБУ				
	ХАРАКТЕР ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ	Стратегії примусові та нейтральні		Пасивні стратегії				Активні стратегії								
СПОСІБ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ СТРАТЕГІЇ	СПОСІБ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ СТРАТЕГІЇ	Стратегія оптимізації та адаптаційного тиску		Стратегія охорони та збереження		Стратегія моніторингу		Стратегія істимулювання		Стратегії інтенсифікації		Стратегії диверсифікації		Стратегії інтеграції		
		Стратегія оптимізації та адаптаційного тиску		Стратегія оптимізації та адаптаційного тиску		Стратегія оптимізації та адаптаційного тиску		Стратегія оптимізації та адаптаційного тиску		Стратегії реіндустріалізації		Стратегії розширення		Стратегії адаптації на перевазі		Стратегії адаптації на перевазі
СПЕЦІАЛЬНА	КОМПЛЕКСНІСТЬ	ПОЛІЦЕНТРИЧНІ		ЧАСТКОВО СПЕЦІАЛІЗОВАНІ				СЕКТОРНО СПЕЦІАЛІЗОВАНІ								
	ЦІЛЬОВІ СТРАТЕГІЇ ЗА ВИДАМИ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ	Стратегія поліцентричного управління з врахуванням своїх мекстусків від ЕП ВБУ		Стратегія поліцентричного управління з врахуванням своїх мекстусків від ЕП ВБУ		Стратегія фокусування в рамках ЕПЗ та ЕПС В		Стратегія фокусування в рамках ЕПР та ЕПС В		Стратегія фокусування в рамках ЕПР та ЕПС В		Стратегія управління, з урахуванням односторонньої податзації на перевазі ЕПЗ ВБУ		Стратегія управління, з урахуванням односторонньої податзації на перевазі ЕПР ВБУ		Стратегія управління, з урахуванням односторонньої податзації на перевазі ЕПС ВБУ

Джерело: розроблено автором

Примітка: ЕП - екосистемні послуги; ЕПЗ - екосистемні послуги забезпечення; ЕПС - соціокультурні екосистемні послуги; ЕПР - екосистемні послуги регулювання та підтримки; ВБУ – водно-болотні угіддя.

Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 55-57.